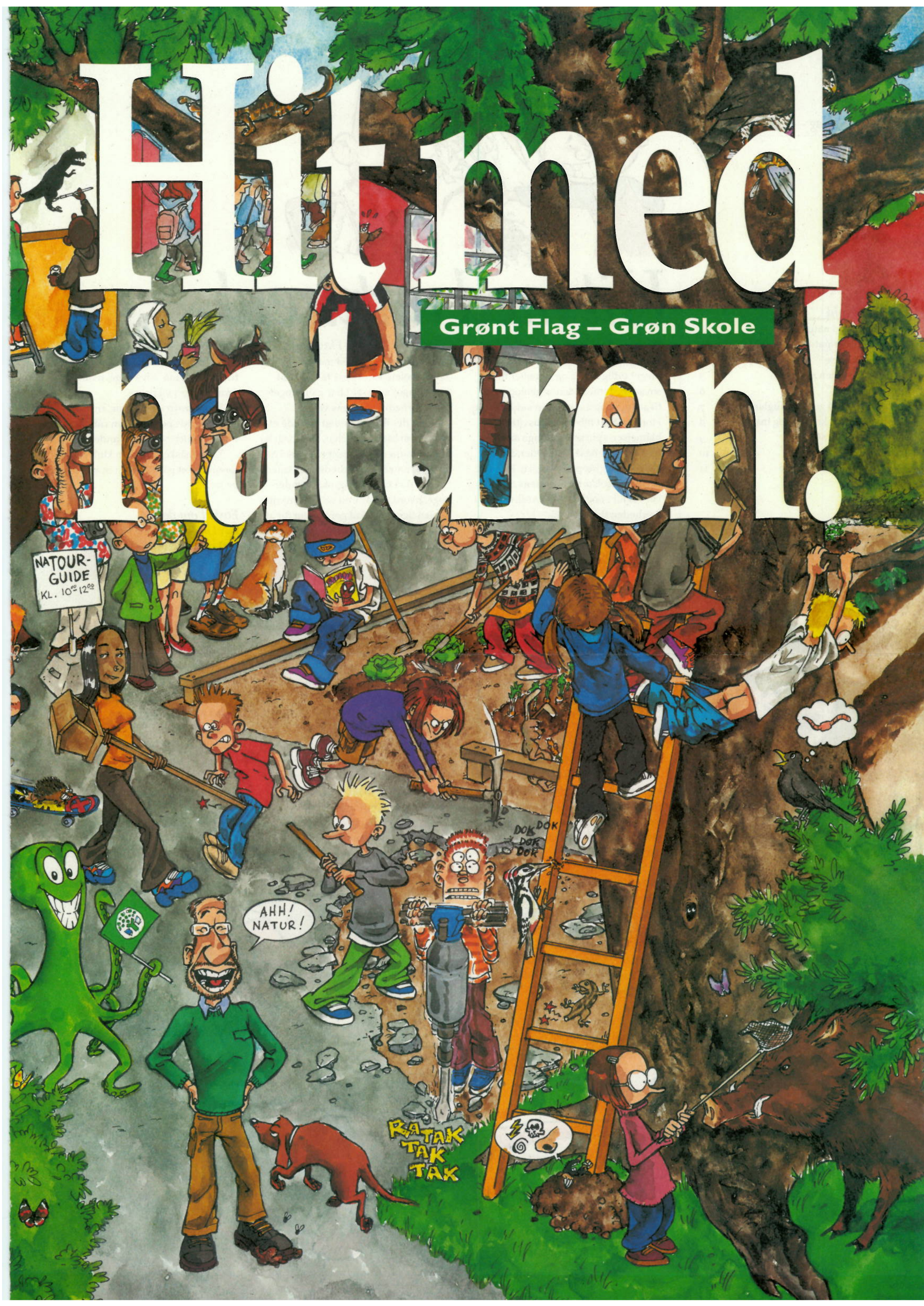

Hit med

Grønt Flag – Grøn Skole

naturen!

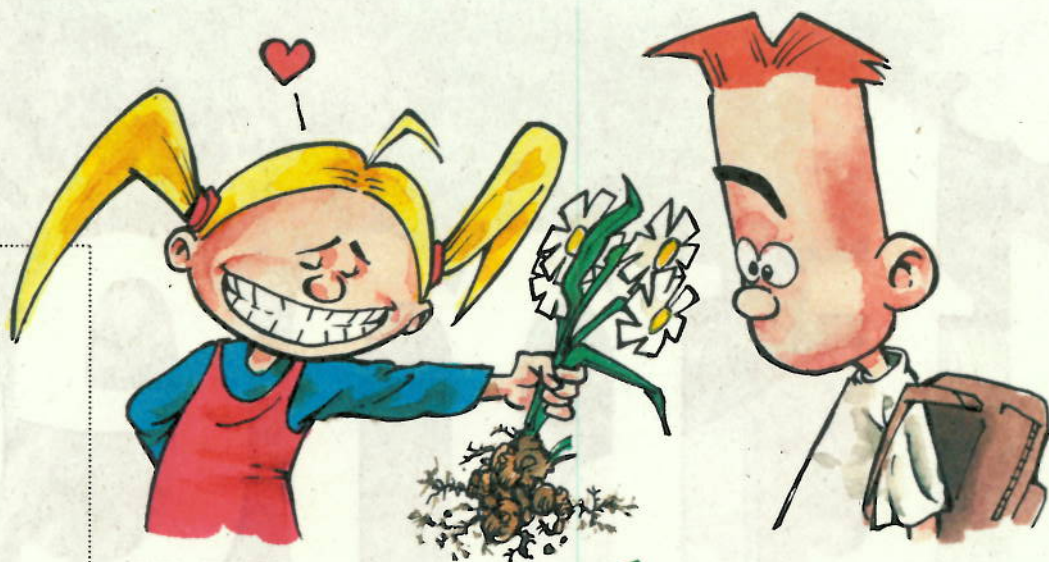
NATOUR-GUIDE
KL. 10⁰⁰-12⁰⁰

AHH!
NATUR!

RATAK
TAK
TAK

DOK
DOK
DOK

⚡
🦋
🐛

Hit med naturen!

Indhold

Hit med naturen!	2
Hvad er natur?	3
Planterne	4
Gør skolen grønnere	5
Fuglene	6
Det kan I gøre for fuglene	7
Pattedyr, krybdyr og insekter	8
Vandhul, sø og å	9
Friluftsliv	10
Fortæl det til andre	11

Ganske tidligt om morgenen begynder de første fugle at synge. Solsorten er meget tidligt oppe og fortæller med sin sang, at nu er den vågen og parat til at begynde dagen. Den sidder oppe i toppen af et lille træ. Musvitter, blåmejser, spurve og mange andre fugle synger også – det lyder dejligt.

Pludselig stopper sangen. I stedet skræpper solsorten op, mens den flyver i skjul i nogle buske. Andre fugle i nærheden flygter også.

Under træet dukker nogle børn op. Det var dem, som fik solsorten til at flygte og advare de andre fugle.

Så snart børnene er væk, kommer fuglene frem igen og fortsætter deres søgen efter mad.

Solsorten flyver ned til vandhullet, hvor den leder efter noget at spise.

Hér er næsten altid nogle orm og insekter, som den kan tage med hjem til ungerne i reden. Reden er godt skjult inde i de buske, der står i skolens have. I haven dyrker børn fra 5. klasse grønsager.

Solsorten leder også efter føde mellem planterne i den sommerfuglehave, som børnene i 6. klasse har lavet. De smukke sommerfugle flyver fra blomst til blomst, mens de suger nektar. De store børn fra 9. og 10. klasse har hjulpet med at bære de tunge sten, der ligger rundt om haven.

Stæren søger også efter føde. Ud på fodboldbanen går den rundt og leder efter orm. Efter at man er holdt op med at sprøjte gift mod ukrudt, er der igen kommet mange orm i det grønne græs. Stæren har sin rede i de kasser, som børnene fra 3. og 4. klasse har lavet. Der er lavet mange kasser, og de er alle beboet af fugle.

Hvordan har naturen det på jeres skole? Hvor mange dyr og planter er der?

Sådan får I Grønt Flag

Når I har arbejdet med naturen omkring skolen, kan I også få et Grønt Flag. Flaget viser, at I har gjort noget for at forbedre naturens vilkår.

Hvis det ikke er muligt at finde et egnet område ved skolen, kan I måske få kommunen til at hjælpe jer med at finde et område i nærheden af skolen.

Før at få Grønt Flag, skal I undersøge, hvordan naturen ser ud omkring skolen lige nu, I skal gøre noget for at »skabe mere natur«, I skal tage på en friluftstur og I skal fortælle andre om jeres arbejde:

Undersøg!

I skal undersøge hvilke dyr og planter, der lever omkring skolen.

Gør noget!

I skal forbedre dyr og planter forhold omkring skolen, så de får bedre vilkår at leve under.

Det kan gøres på mange måder. På de næste sider i dette hæfte kan I finde mange idéer til at skabe mere natur. I kan vælge at bruge nogle af disse idéer. Men det kan også være, at I selv har nogle gode idéer til at skabe en bedre natur omkring jeres skole.

I skal forbedre forholdene for dyr og planter på mindst fem områder, før I kan få Grønt Flag.

Prøv det!

Alle i klassen skal på mindst én friluftstur. I må selv vælge, hvilken form for tur I vil prøve.

I kan prøve en fisketur, en telttur, en dag med spejderne, en ridetur, en fugletur eller noget helt andet.

I kan måske få fat i en klub eller en forening tæt på skolen, som kan hjælpe jer!

Fortæl om det!

Når I har gjort en indsats for naturen omkring skolen, skal I fortælle andre om det.

I skal fortælle:

- hvad I har gjort
- hvor I har gjort det
- hvorfor I har gjort det
- hvordan I har fået det bedre
- om naturen har fået det bedre
- om hvilke ændringer, der er sket

I skal fortælle det til:

- jeres forældre
- de andre elever på skolen
- mennesker, der bor i nærheden af skolen
- aviser, radio eller tv

Når man arbejder med naturen, må man være parat til at vente. Selv om man har sat mange planter, går der lang tid, før det hele er vokset op. Men så kan I få glæde af det, når I kommer op i de større klasser.

Hvad er natur?

Kom, vi tager ud i naturen.

Man kan lege, klatre i træer, balancere på sten, finde planter, bade fra stranden, gå en tur langs åen, se på fugle, finde insekter, plukke blomster, kaste sten, sejle på søen og meget meget andet.

Hvad er natur?

Nogle mener, at natur er det, der kommer af sig selv. Altså det, som mennesket ikke har skabt - men hvad har mennesket ikke skabt?

Er der overhovedet noget natur tilbage?

Herunder er der eksempler på natur - eller måske er det ikke natur? Hvad synes I? Begrund jeres svar!

- På fodboldbanen er der masser af græs - er det natur?
- I skoven står bøgetræer i en afdeling, egetræer i en anden og rødgran i en tredje - er det natur?
- Duerne går rundt på torvet inde i byen - er det natur?
- Huset er helt dækket af planter, som kravler op ad muren - er det natur?
- På parkeringspladsen står der kummer med planter, og der er også mange træer - er det natur?
- Nogle fugle elsker at bo i fuglekasser - er det natur?
- Ved stranden er der diger, så havet ikke kan skylle ind over land - er det natur?
- Bonden sår korn på marken - er det natur?
- I drivhuset har vi agurker og tomater - er det natur?
- Køerne græsser på marken - er det natur?
- Høns lægger æg - er det natur?
- I vinduet står en masse pottedplanter - er det natur?
- I søen har mennesker sat fisk ud - er det natur?

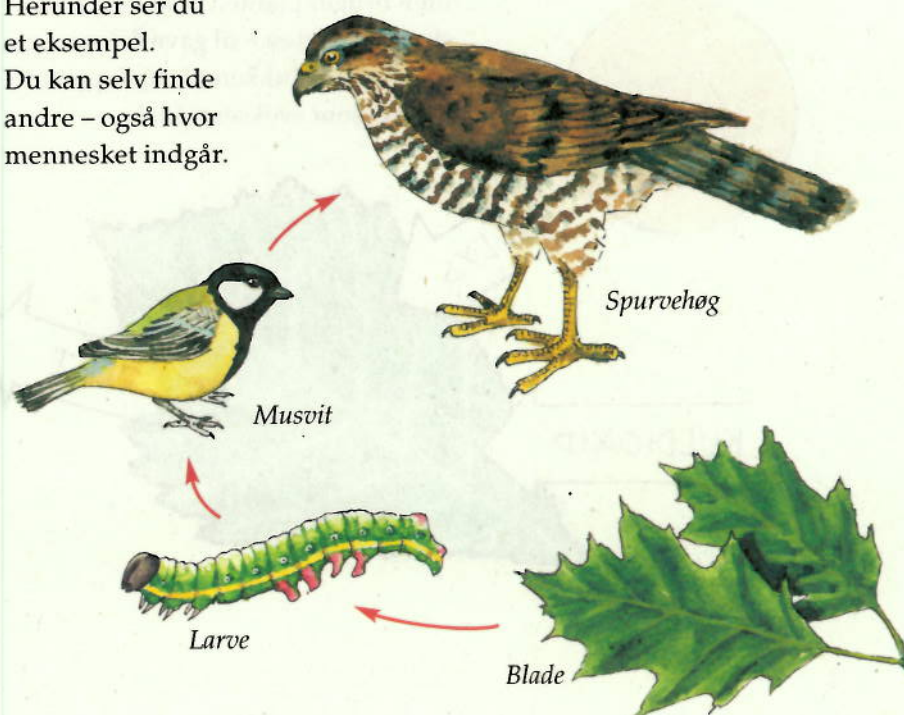
Flere steder i Danmark er der områder, hvor mennesker slet ikke må komme. Man har fredet disse områder. Det er sket af hensyn til de dyr og planter, som lever i områderne. Nogle områder har været fredet i næsten 100 år - er det natur?

Prøv at forklare, hvad natur er, og hvad det betyder for jer at have naturen tæt på.

Fødekæden

Planter bliver ædt af planteædere. Planteædere ender derimod ofte som bytte for rovdyr. Man siger, at føden bevæger sig gennem en fødekæde. Der kan opstilles mange fødekæder med forskellige dyr og planter.

Herunder ser du et eksempel. Du kan selv finde andre - også hvor mennesket indgår.

Hvad mon der sker, hvis der blev sprøjtet med gift mod insekterne, så et enkelt led forsvinder? Hvordan vil det påvirke fødekæden?

Planterne

Insekter og andre smådyr får gode forhold at leve under, når der er mange slags planter rundt om skolen. De små dyr kan let finde noget at spise. De kan også skjule sig - bl.a. på jorden, mellem blade og i barken på træerne.

I kan arbejde på denne måde:

- 1: Lav en liste over de planter, der vokser ved skolen. Lav også et kort, der viser, hvor planterne gror. Måske vokser der planter meget tæt på skolen - op ad murene?
- 2: Derefter skal I lave en plan over de ting, I vil gøre for at få flere planter ved eller tæt på skolen. Anlægge have, skov, eng eller måske noget helt andet? Husk at tale om jeres plan med kommunen, skolelederen, pedellen og andre, som også bestemmer på skolen.
- 4: Når planen er færdig skal I udføre den. Skriv dagbog. Senere kan I se i dagbogen, hvad I har gjort, og hvornår I har gjort det.
- 5: Når I har udført planen, er det spændende at følge med i, om jeres arbejde har båret frugt. Hvordan vil I undersøge det?

Fotosyntese

I grønne planter foregår verdens vigtigste proces. Den kaldes fotosyntesen.

I denne proces laves kuldioxid fra luften og vand fra jorden om til sukker og ilt. Det er solens lys, der driver processen. Uden lys ingen fotosyntese. Ilten bruger planten ikke selv. Den siver ud i luften - til gavn for dyr og mennesker. Sukkeret bruger planterne selv som »voksemiddel«.

Der er mange forskellige slags planter

Planter deles i grupper, så er det nemmere at finde ud af hvilken plante, man taler om.

Lav • Lav bliver ikke særligt store. De gror på tørre steder, gerne på sten. Lav kan blive 500 år gammel. Nogle former for lav vokser kun 1 mm om året! Lav får næring fra støvet i luften.

Mos • Hvor der er skygge og fugtigt, vokser mos i stedet for lav. For eksempel på sten og træstammer. Mos har ingen rødder, men mange tråde, som mossen hæfter sig til stenen eller stammen med. I tørre somre kan mos godt tåle at tørre ud.

Svampe • Svampe er egentlig ikke planter, for de kan ikke lave fotosyntese. De må få deres næring på andre måder.

Nogle svampe snylter. Det vil sige, at de gror på andre planter og suger næring fra dem.

Andre svampe suger næring fra døde dyr eller planter, fx grene, blade og træstubbe.

Urter • Urter er grønne planter, der ikke er træer eller buske. Det, vi normalt kalder blomster og græs, er urter.

Buske • En busk er en plante med mange grene og ingen stamme. Buskens stængler er træagtige. Nogle gange kan en busk også være et træ, der er blevet formet til en busk. For eksempel en hæk af bøg. Hvis de enkelte bølgeplanter får lov at vokse, som de vil, bliver de til enorme træer. Men fordi de bliver klippet, sætter de mange grene og bliver til buske.

Andre buske bliver ved med at være buske, selv om man ikke klipper dem. For eksempel ribs og solbær.

Træer • Træer er de største af alle planter. I Danmark kan ege blive mange hundreder år gamle. Danmarks ældste egetræ (Kongeegen) er omkring 1500 år gammel. Træet var altså stort allerede i vikingetiden. Egetræer, som vokser i skoven, får dog kun lov til at blive ca. 120 år gamle før de fældes.

Det højeste træ i Danmark var en ædelgran på ca. 50 meter - altså højere end Rundetårn.

Hvor har planter det bedst?

Jorden • Det er ikke alle steder, at planterne gror lige godt. I næringsfattig jord er det kun ganske få planter, som kan gro. Men hvis jorden er fed og rig på næring, er der mange planter, som trives.

Ofte kan det godt lade sig gøre at gøre dårlig jord til god jord. For eksempel ved at blande muld fra kompostbunken i jorden. Muld er fuld af næring.

Vand • De fleste planter kræver vand med jævne mellemrum for at trives. Kender I nogle planter, som kan leve næsten uden vand?

Lys • Lyset fra solen er helt nødvendigt for at holde gang i fotosyntesen, så planterne kan vokse. Nogle planter kræver meget lys, mens andre vokser fint i skygge. Kender I nogle planter, som kræver meget lys eller skygge?

Vind • De fleste planter tåler blæst. Men når planterne står i læ, vokser de bedst. En del planter spreder deres frø ved hjælp af vinden - kender I nogen?

Gør skolen grønnere

Plant en skov omkring skolen

I de fleste skove står træerne tæt, og det er næsten altid den samme slags træer, der står sammen. Hvis skoven får lov at vokse naturligt, vil der være urter, buske samt store og små træer blandet ind i hinanden. Der vil også være mange forskellige træer blandet sammen.

I jeres skoleskov skal I sørge for, at der er så mange slags træer som muligt. Hvilke træer vil I have med?

Hvert år kan I følge med i, at træerne udvikler sig. Hvilke træer får blade først? Hvilke blomster er der på træerne? Hvordan ser blade og frugter ud?

Lav en planteskole

Hvis I vil lave en skoleskov, er det en god idé at starte med en planteskole. I planteskolen kan I passe træerne, indtil de kan klare sig selv.

Der kan være mange andre slags planter i en planteskole. Det behøver ikke kun at være buske og træer. Det kunne også være stauder eller andre planter, som I vil bruge senere.

Måske har I fået nogle planter fra jeres far og mor. Disse planter kan I sætte i planteskolen, indtil I får brug for dem.

Danske træer og buske

Eg	Hassel
Bøg	Tjørn
Ask	Hyld
Lind	Pil
Elm	Røn
Birk	Vild æble
Skovfyr	Ribs
Rødel	Hunderose
Ene	

Lav et spisekammer til dyr og mennesker

Der er mange forskellige grønsager, som man kan dyrke i en have: Radiser, gulerødder, kartofler, ærter, bønner og majs. Eller måske nogle helt andre grønsager?

Haven skal holdes fri for ukrudt, men når man er mange til at hjælpe ad, er det ikke noget problem.

Måske skal der også være nogle træer, som I kan høste frugt fra?

Æbler, pærer, blommer, kirsebær og mirabeller. Eller buske med frugt? Ribs, solbær, stikkelsbær, brombær og hindbær. Sød frugt er lækkert!

Lav en have i skolegården

Man behøver ikke at have et stort stykke jord for at få smukke planter og lækre grønsager til at gro. I kan lave en have i skolegården. Planterne kan sættes i kummer eller baljer, hvis det ikke er muligt at grave dem ned. Nogle planter vokser godt op ad en mur. Andre planter kan hænge i potter. Faktisk kan man få planter til at vokse i en tønde.

Sportspladsen

Hvordan ser jeres sportsplads ud? Hvilke planter og dyr lever på og rundt om sportspladsen? Hvordan har de det? Bliver græsset sprøjtet - hvorfor/hvorfor ikke?

Måske kan I lave en lille have til sommerfugle i et hjørne af sportspladsen?

Store områder

Det kan være, at I kan få kommunen til at hjælpe jer med at få et større område til at plante på?

Byg et drivhus

Det kan være en god idé at have planter i et drivhus. Det er nemlig ikke alle grønsager, som vokser godt i Danmark. Hvis det er en kold sommer, kan tomater og agurker næsten ikke nå at modne.

Drivhusets glas holder de varme stråler fra solen tilbage, så planterne har det varmt nok til at sætte mange og store frugter.

Radiser og salat vokser hurtigt, hvis de står i drivhuset.

Fødekæden

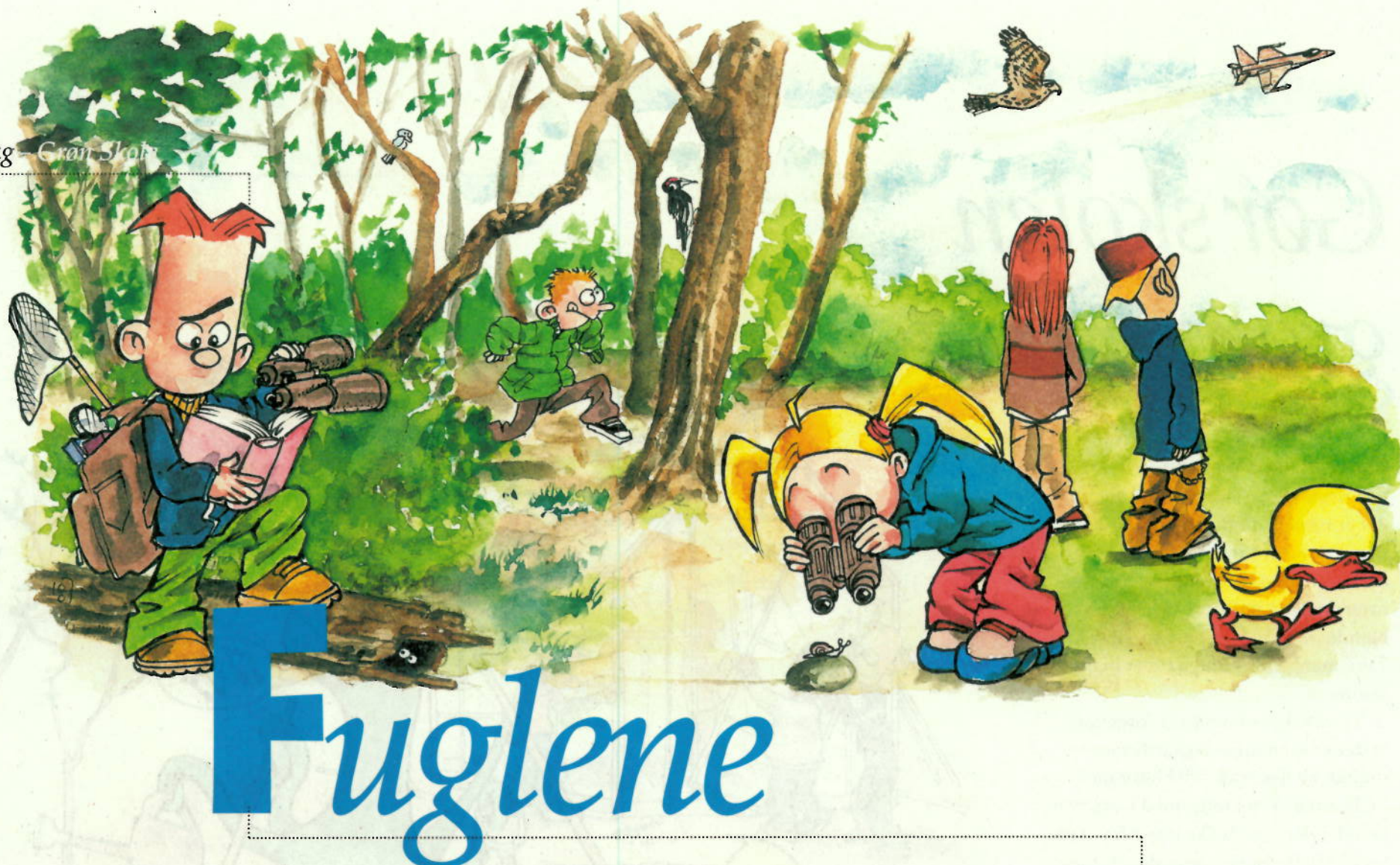
Tænk på en mark, hvor der kun er jord. Der er slet ingen planter eller dyr.

Men der går ikke ret lang tid, før de første planter dukker op. Et år senere er hele markens dækket af små planter. Så snart de første planter har slået rod, kommer også orme, insekter og andre smådyr.

Smådyr er lækre - synes især mange fugle - så fuglene dukker også op. Måske bliver en sulten ræv tiltrukket af en fuglerede.

Efter nogle år er der kommet træer på marken. Marken er faktisk blevet til en skov. Store dyr som rådyr, ræve og grævlinger kan skjule sig i skoven.

Prøv at tegne en fødekæde, som den kunne se ud i en skov.

Fuglene

Når man vil trække fugle til skolen, må man sørge for, at der er masser af føde. Der skal også være gode muligheder for at komme i skjul, når der opstår fare. Hvis der så også er mange gode steder at placere en rede, er der store chancer for, at I kan få en masse fugle til at leve omkring skolen.

Hvilken fugl?

Der er mange ting at holde øje med, når man skal bestemme fugle: Hvor stor er fuglen, hvordan ser fjerdragten ud, hvordan er næbbet formet osv. osv.

I får også brug for en opslagsbog med gode billeder af fugle.

De deles om pladsen

Svaler og mursejlere har delt luften op mellem sig. Nederst flyver landsvalerne, i midten bysvalerne og højest oppe er det mursejlerne, der jager insekter. Det er faktisk meget smart at dele luft- rummet op på den måde. Så behøver de forskellige arter ikke at konkurrere om pladsen og føden.

Vingerne

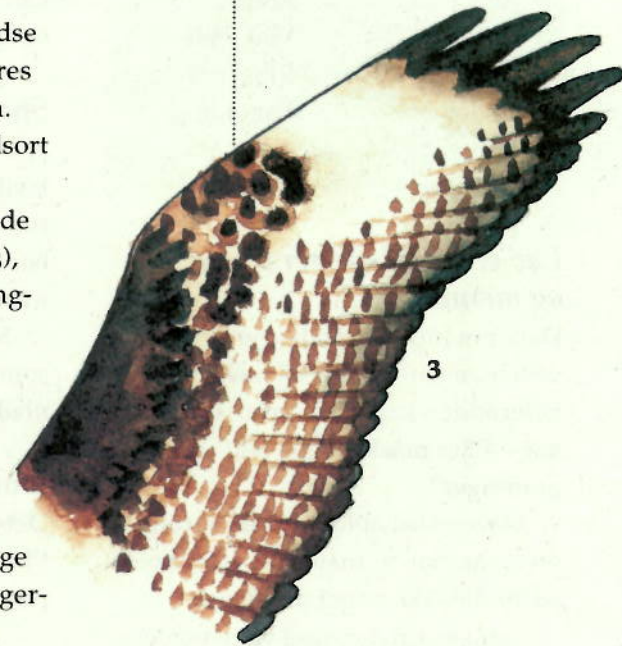
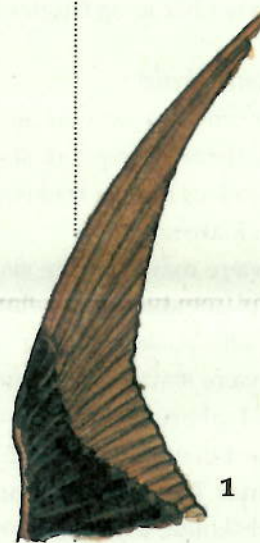
Vingernes form viser, hvordan fuglen flyver. Fugle med lange, smalle og spidse vinger flyver hurtigt (1). Det gør for eksempel svale, mursejler og falk.

Disse fugle jager deres bytte i luften.

Fugle med korte, brede og spidse vinger (2) finder for det meste deres føde i træer, buske eller på jorden. Musvit, gråspurv, blåmejse og solsort har den slags vinger.

Hvis vingerne er brede og runde eller næsten firkantede i enden (3), tyder det på en fugl, der flyver langsomt.

Musvåger og havørne svæver højt oppe, mens de undersøger jorden under sig for føde. Hvis de ser noget spiseligt, lægger de vingerne lidt ind til kroppen og suser mod byttet. Så snart de er lige over byttet, slår de store fugle vingerne ud til siden og bremser farten.

Sådan kan I arbejde

- 1: Lav en liste over de fugle, der er på og omkring jeres skole. På listen skal I skrive, hvilke arter der er, og hvor mange der er af hver art.
Hvor holder fuglene til?
- 2: Når undersøgelsen er færdig, skal I lave en plan over, hvad I vil gøre for, at det skal blive bedre at være fugl ved skolen. På disse sider er der forslag til, hvad I kan gøre for fuglene omkring skolen.

Hvilke fugle vil I lokke til skolen?
Hvad vil I gøre?
Hvilke materialer skal I bruge, og hvor får I fat i dem?
Hvem skal I samarbejde med?
Hvornår skal I gå i gang?
- 3: Lav en beskrivelse af jeres planer.
I skal også tegne et kort over skolen, hvor man kan se, hvad I vil gøre.
- 4: Så skal I udføre det arbejde, som I har planer om. Undervejs skal I skrive dagbog om, hvad I har lavet, og hvordan det går.
- 5: Når arbejdet er færdigt, skal I finde ud af, om det har hjulpet. Lav en ny undersøgelse, som er magen til den, I lavede, inden I gik i gang.
Altså hvor mange forskellige arter, og hvor mange der er af hver art. I skal også finde ud af, hvor de holder til.

Det kan I gøre for fuglene

Lav redehuller

Det er naturligt for fuglene at bo i gamle træer. Men i vore dage bliver træerne fældet, inden de bliver så rådne, at fuglene kan finde huller til at bo i.

Hvordan kan I sørge for, at der bliver flere naturlige redehuller omkring skolen?

Redekasse til små fugle

I kan bygge redekasser til fuglene. Det er størrelsen på hullet, der afgør, hvilke fugle, der vil bruge kassen.

Stær	50 mm
Gråspurv	38 mm
Musvit	32 mm
Blåmejse	28 mm

I kan også lave kasser til andre fugle.

Lav fuglefoderbrætter

Det er spændende at se på fugle. Men det kan være svært at se fuglene, hvis man skal liste sig ind på dem. Længe inden man når frem til fuglene, har de mærket, at der er fare på færde. De flygter.

I stedet kan I forsøge at få fuglene til at komme til jer. Byg nogle foderbrætter, hvor fuglene kan finde noget at spise. Hvis I er flittige med at fodre, vil der næsten altid være fugle i nærheden.

I kan også bygge automater, hvor der hele tiden falder nyt foder ned, når fuglene æder.

Husk at sætte foderbrætter og automater op i nærheden af buske eller træer. Da kan fuglene komme i skjul, hvis de får brug for det.

Sørg for mad om vinteren

I hårde vintre kan det være svært for fuglene at finde føde. I kan hjælpe dem ved at fodre fra efterår til forår. Når det er sommer, kan fuglene selv finde føde.

Om efteråret kan I samle æbler. Måske kan I lave en aftale med jeres forældre om at tage æbler og pærer med i skole. Æbler og pærer lægges ud på jorden. Fuglene skal nok finde dem.

I kan måske også få fat i korn, bær og nødder, som I kan give fuglene.

Inden I går i gang med at fodre, skal I finde ud af, hvem der skal fodre i ferier. Skal I selv gøre det? Eller kan I få nogen til at hjælpe jer?

Lav bad til fuglene

Fugle får lopper. For at blive fri for lopper tager fuglene bad. Nogle gange bader de i vand.

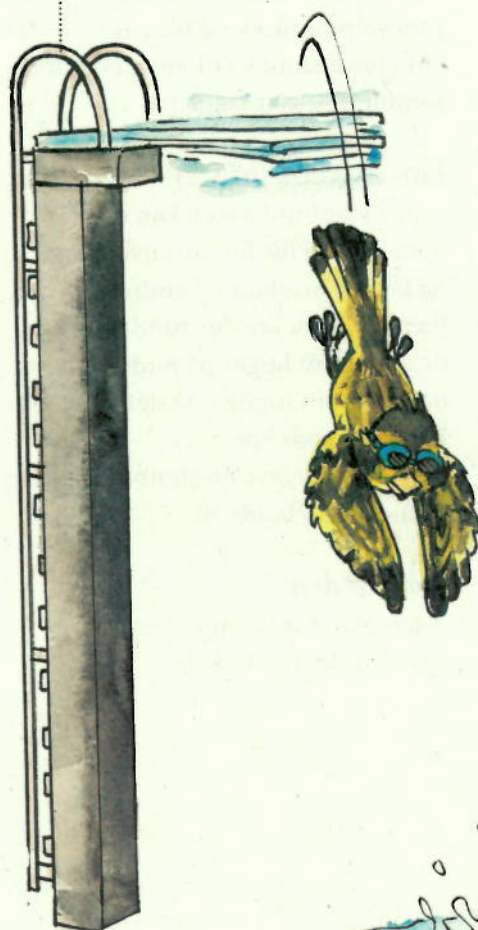
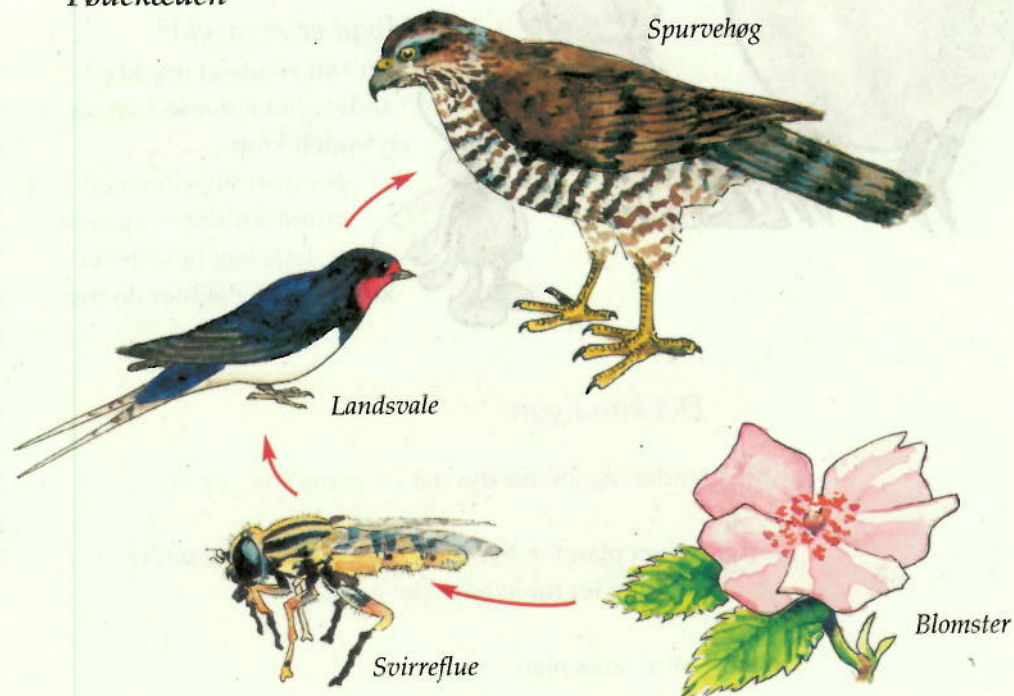
I kan lave et lille bassin, hvor fuglene kan komme til at bade. Det skal ikke være særlig dybt. Bare fuglene kan dyppe sig lidt og vaske fjerene, er de tilfredse.

Mens de bader, kan de også få noget at drikke.

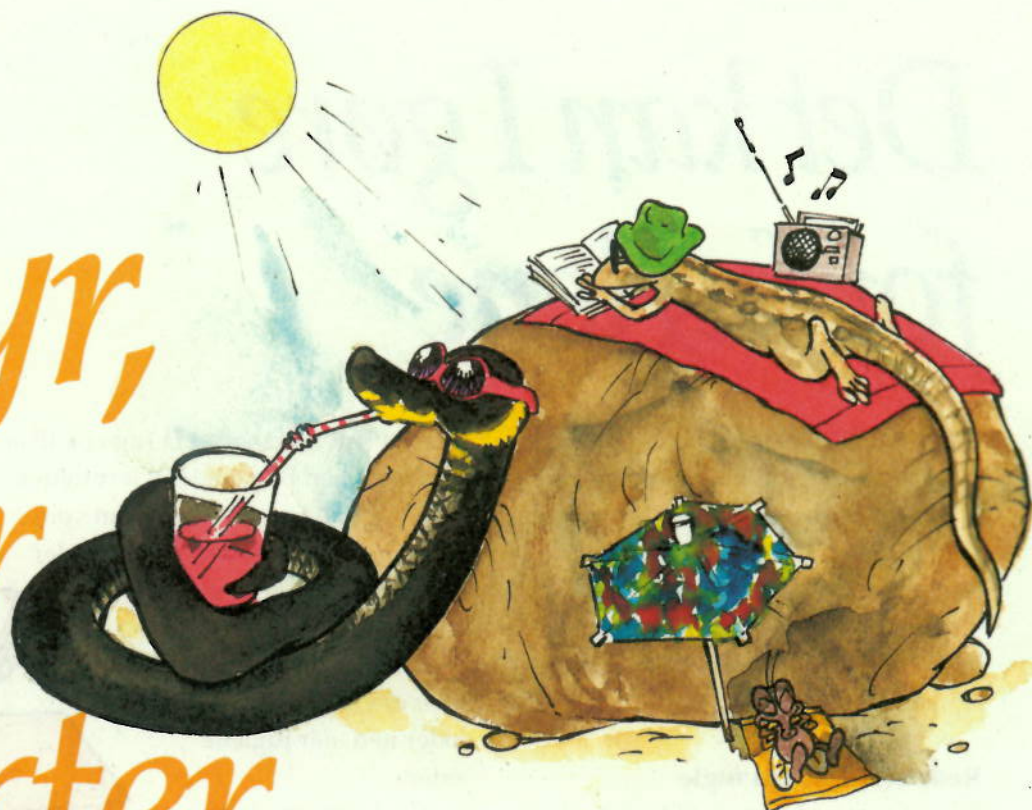
Men det er ikke kun i vand at fugle bader. De støvbader også.

Fuglene sætter sig i jorden og basker støv op med vingerne. Det ser sjovt ud. Støvet lægger sig mellem fjerene. Det kan lopperne ikke lide.

Fødekedden

Pattedyr, krybdyr og insekter

Helt nede ved jorden under de mange blade er der et mylder af liv. Det er insekter og andre smådyr, der drøner af sted for at finde noget at spise. Hele tiden er de i arbejde.

Mange af de små dyr æder ådsler og døde planter. På den måde er de med til at omdanne de døde dyr og planter til jord.

Andre smådyr bestøver blomster, så planterne kan sætte frø.

Det er dog ikke kun på land, at man finder insekter. Der er også mange insekter i vandhuler og bække. Nogle af insekterne lever hele livet i vand, mens andre søger på land, når de bliver voksne.

De fleste insekter er vi meget glade for. Bier giver os honning og sørger for at bestøve blomsterne.

Hvad er et insekt?

Du kan kende et insekt på at det altid har seks ben og en tredelt krop.

Foran er hovedet med mund, antenner og øjne.

Lige bag hovedet er kroppen. Her sidder de tre

par ben og vingerne. De fleste insekter har vinger. Biller har fx også vinger, men de er dækket af nogle hårde skaller, så man ser dem ikke så let som på en flue eller en bi. Selv ørentvister kan flyve!

Der findes mange andre smådyr end insekter under blade og sten.

Disse smådyr har også glæde af skygge og fugt.

Det er bænkebidere og tusindben. Der er også en masse snegle. Nogle snegle har hus på ryggen, mens andre er nøgne. Nede i jorden lever ormene.

Krybdyr og padder

Firben må have solens varme til hjælp for selv at holde varmen. Når det er for koldt, bliver de langsomme og har svært ved at klare sig.

Snogen er en slange, som ikke er farlig. Den bider ikke og har ingen gift i sine tænder. Det er let at kende en snog fra en hugorm. Snogen har to gule pletter lige bag hovedet.

Større dyr

Måske kan I lokke større dyr til jeres område. Pindsvin, ræv, egern og endda rådyr! Mange af disse dyr har vænnet sig til at være i nærheden af mennesker. Pindsvin og ræv kan træffes i mange haver, og egernet trives godt i byens parker. Det er lidt sværere med rådyret. Men hvis skolen ligger ude på landet, kan man godt få besøg af de små hjorte.

Skygge og ikke for tørt

I kan hjælpe smådyrene ved at sørge for god skygge, fugt og masser af døde planter og andet, som de kan leve af. Et bed med bar jord er ikke godt for de små dyr. Sørg for, at der ligger sten og rester fra planter, så dyrene har et sted at skjule sig for solen.

Lav en grenbunke til pindsvin

Pindsvin kan godt lide at opholde sig en grenbunke. Især, når de skal bygge rede eller finde et godt sted, hvor de kan sove om vinteren.

Lav en have til sommerfugle

Sommerfuglene lever af nektar, som de suger fra blomsterne.

Der er nogle blomster, som sommerfuglene holder meget af. I kan lave en have eller et bed med de blomster, som sommerfuglene besøger. Så vil I altid have smukke blomster og flotte sommerfugle at kigge på.

Lav et gærde af sten

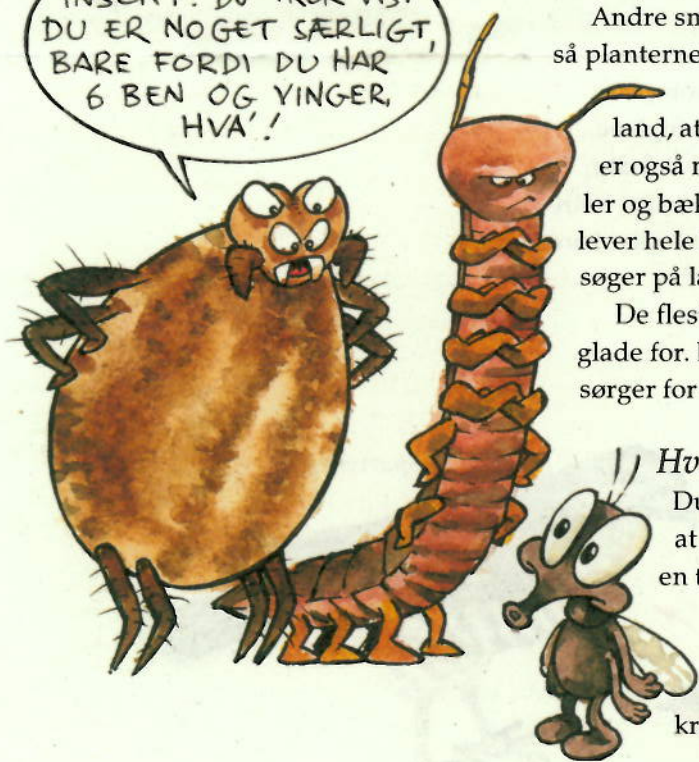
Inde i stor bunke sten kan der være et mylder af liv. Firben suser rundt og fanger insekter og andre små dyr. Bænkebidere kravler rundt mellem de sten, som ligger på jorden. Der er næsten altid fugtigt, og det kan bænkebidere godt lide.

I kan selv lave en stenbunke, hvor små dyr kan holde til.

Fødekæden

Prøv selv at stille en fødekæde op, hvor insekterne indgår.

NÅ, DIT LILLE INSEKT! DU TROR VIST DU ER NOGET SÆRLIGT, BARE FORDI DU HAR 6 BEN OG YINGER, HVA'!

Det kan I gøre

- 1: Undersøg, hvilke dyr der lever omkring skolen
- 2: Lav en plan for, hvordan I kan give dyrene bedre muligheder for at have det godt.
- 3: Udfør jeres plan
- 4: Et stykke tid efter skal I igen undersøge, hvilke dyr der nu er omkring skolen.

Vandhul, sø og å

Frøen ligger i det lave vand i kanten af vandhullet. Kun hoved og forkrop stikker op af vandet. Dens forben hviler på en gren, der ligger i vandet. Rundt om frøen vimser de små haletudser forbi, mens de søger efter mad.

I søen er der også salamandre. Salamandre lever den første del af livet i vandet. De har gæller og minder meget om fisk, men når man ser godt efter kan man se små bitte ben. Senere vokser benene og gællerne forsvinder. I stedet får salamandrene lunger. Voksne salamandre lever på land, men altid i nærheden af vand.

Nede på bunden og mellem vandplanterne lever en masse små dyr. Det er larver - insektlarver. Mange af larverne lever den første del af deres liv i vand. Senere udvikler de vinger og lever resten af deres liv på land. Guldsmede, slørvinger, stankelben, myg og døgnfluer lever det voksne liv på land, mens vandkalv, skøjteløber og rygsvømmer lever i vand hele livet.

I åen er der mange små fisk. De har det godt, for vandet er helt rent. Selv om det kun er en lille å, bruser vandet af sted. Vandet bruser af sted, fordi der er mange sten og planter i åen.

Vandet er væk!

I mange år har vi i Danmark dækket små søer og vandhuller til. Vi har også lagt bække i rør og dækket dem til, så vandet nu løber under jorden.

Når de våde enge og andre områder bliver tørre, kan man dyrke jorden og høste mere.

Man kalder det at dræne, når man leder vandet væk i rør for at få jorden mere tør.

Store åer har man rettet ud, så de løber som lange lige kanaler. Men dyr og planter har svært ved at leve i en å, der er rettet ud.

Også i byerne har der været åer, bække og vandhuller. De er blevet drænet eller dækket til, så man kunne få plads til at bygge huse og veje.

Sådan kan I arbejde

- 1: Undersøg om der er vandhuller, søer, bække eller åer i nærheden af skolen. Er det mon et godt sted at leve? Kan I forbedre det? Find ud af, hvilke dyr og planter der lever i og ved vandet.
- 2: Man må ikke selv gå i gang med at forbedre vandhuller, søer og åer. Find ud af, hvem der bestemmer over åer og søer. Snak med dem om, hvad I kan gøre for, at dyr og planter skal få det bedre. Hvad kan I selv gøre? Er der noget, I skal have kommunen til at hjælpe jer med?
- 3: Så skal I i gang med at arbejde. Husk at skrive dagbog, så I senere kan se, hvad I gjort. Om mange år er der andre børn, som skal undersøge jeres vandhul, å eller sø. De børn vil have stor nytte af jeres dagbog.
- 4: Når I er færdige, skal I lave en ny undersøgelse af dyr og planter. Hvilke dyr og planter er kommet til? Tæl dyrene og planterne, så I kan se, om der er kommet flere til!

Hvad kan I gøre?

De dyr, som lever i vandhuller, små søer og åer har svært ved at finde gode steder at leve. Frøer, tudser, salamandre og mange andre dyr får det mere og mere svært, hvis vi ikke prøver at lave gode levesteder for dem.

I kan være med til at forbedre de små dyrs forhold.

Lav en dam

En kunstig dam vil trække de samme dyr og planter til, som en naturlig dam vil gøre. Men man kan ikke bare grave et hul i jorden og fylde vand i. Hvis man gør det, vil vandet sive ned gennem jorden, og dammen bliver tør.

I stedet skal man lægge en dug af plast ud i bunden af hullet. Det skal være en speciel plast, der kan holde vandet tilbage.

Men vandet forsvinder ikke kun ned gennem jorden. Meget af vandet fordamper.

I kan lede nyt vand til dammen fra skolens tag.

I kan gøre grøften levende

Kender I en grøft eller lille bæk i nærheden. Hvordan ser der ud på bunden? Er der sten, sand, grus eller mudder? Er der mange planter? Er der træer langs grøften?

I en bæk skal vandet strømme mellem sten og planter og hen over småsten og grus. Så bliver vandet iltet.

Læg store sten, små sten og grus ud i bækken, så der igen kan komme liv i vandet.

Vandplanterne kommer af sig selv, så dem behøver I ikke at gøre noget for. Men måske skal der plantes træer langs bækken. Når der er skygge over åen, har planterne i vandet dårlige muligheder for at gro. Hvis planterne får lov at gro som de vil, kan man risikere, at åen gror helt til. Så kan vandet ikke komme væk, og åen bliver oversvømmet.

Gør rent i vandhullet

Er der nogle vandhuller i nærheden af skolen? Hvordan har dyrene det? Er der plads til dem? Tørrer vandhullet ud om sommeren?

I gamle dage havde man en dårlig vane med at fylde affald, sten og jord i mange vandhuller. Der findes stadig vandhuller, som er fyldt med affald. Måske kan I få rensset et vandhul op, så frøer, tudser og salamandre får et sted at være?

På nogle marker kan man hvert år se nogle mørke områder, hvor kornet ikke gror ret godt. Det er ofte et sted, hvor der har været en lille sø eller et vandhul. Hvis I finder sådan et sted, kan I måske være med til at genopbygge vandhullet.

Friluftsliv

Kasper og Kiras familie er meget ude. De går tit en tur sammen for at opleve naturen. Om vinteren finder de spor efter dyrene i sneen. Når det er forår, lytter de til fuglenes sang.

Det kan I gøre

- 1: Undersøg, hvilke former for friluftsture I kan tage på.
Hvilke friluftsforeninger er der i jeres område?
Lav en liste over de former for friluftsliv, der er i jeres område.
- 2: Alle i klassen skal prøve en form for friluftsliv. I kan spørge i en forening, om I kan komme med på tur.
Det kan også være, at I selv kan planlægge en friluftstur:
 - Hvor skal I overnatte?
 - Hvornår skal I af sted?
 - Hvor lang tid skal I være af sted?
 - Hvad skal I lave på turen?
 - Hvem skal lave mad?
 - Hvem skal slå telte op?
 - Hvem skal tage billeder?
 Alle skal skrive dagbog!
- 3: Efter turen skal I skrive en historie eller lave en udstilling om jeres oplevelser.

Om sommeren plukker de blomster på engen, og om efteråret samler de svampe.

Kasper og Kira elsker at være udenfor. Det er så spændende at kigge på de dyr, som de møder i naturen. Det sker tit, at de leger ved en lille bæk. Her bygger de små dæmninger, som holder vandet tilbage. De fanger også små fisk og insekter i bækken.

Inde i skoven har de bygget en lille hule. Sidste sommer fik de lov at sove en enkelt nat i hulen.

Kira rider. Hun kan godt lide at ride i skoven. Når hun kommer ridende, sker det tit at hun ser en ræv eller et rådyr. De vilde dyr bliver ikke bange for hende, så længe hun sidder på hesten. Kasper er lystfisker. Han elsker at gå langs åen og fange fisk. Det sker tit, at han har en ørred med hjem.

Mange former for friluftsliv

De fleste mennesker holder meget af at komme i naturen. Mange går en lille tur i skoven eller langs stranden, men der er også nogle mennesker, der er ude i naturen flere dage i træk. Det kan være, at de sejler i en båd eller har sat et telt op på en lille teltplads.

Når man er i naturen, lærer man at tage hensyn til dyr og planter.

Hvor mange former for friluftsliv kender I? Hvilke former for friluftsliv kan I lide?

Foreninger

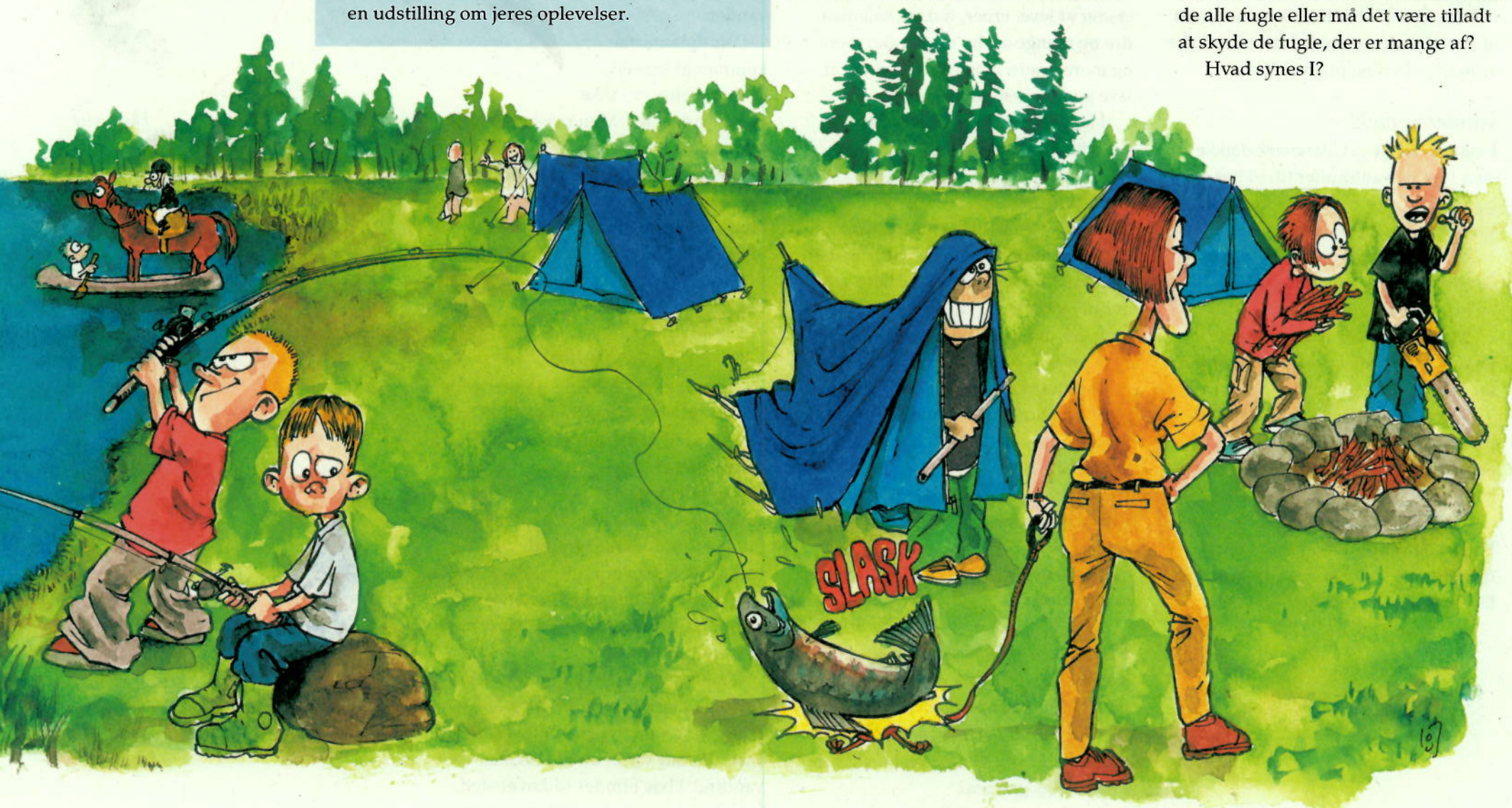
Man kan dyrke friluftsliv sammen med andre, der har lyst til at være ude i naturen. Der findes mange foreninger, hvor mennesker med samme naturinteresse mødes.

Nogle foreninger er med til at bevare den natur, vi har. Hvis der er et område, der skal passes særligt på, kan foreningerne være med til at få det fredet. Det er ikke altid, at alle foreninger synes, at det er en god ting med fredninger. Så må man forsøge at tale sig til rette.

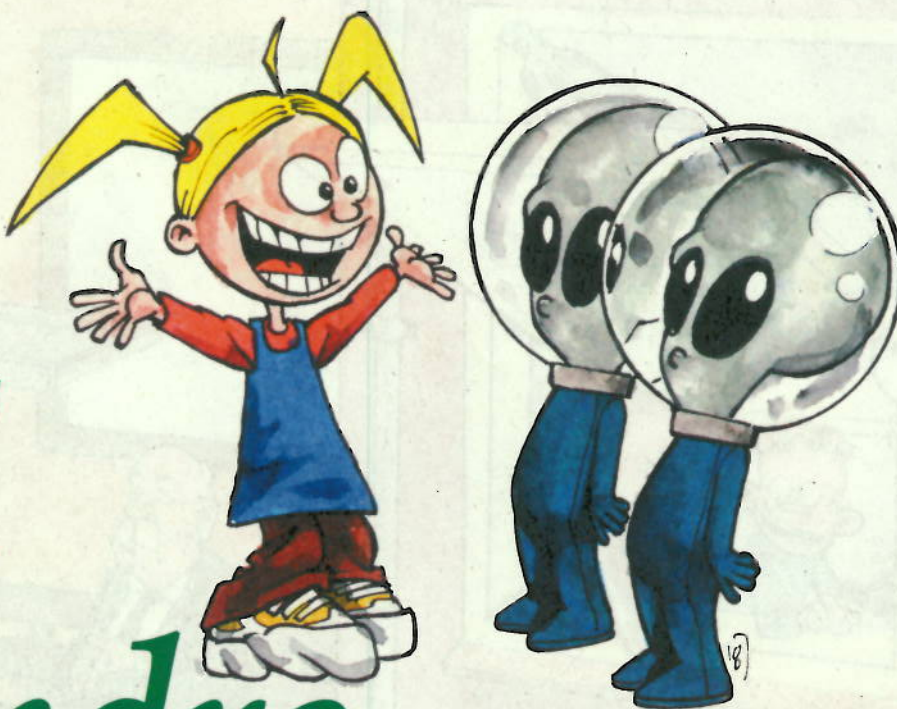
For eksempel er ikke alle mennesker enige om, hvordan man skal bruge naturen. Tænk på jægere og ornitologer (ornitologer er folk, som kan lide at se på fugle).

Jægerne kan godt lide at gå på jagt og skyde en fugl, som de kan spise. Det er ikke alle ornitologer, der bryder sig om, at jægerne skyder nogle af fuglene. Men hvem har ret? Skal man frede alle fugle eller må det være tilladt at skyde de fugle, der er mange af?

Hvad synes I?

Fortæl det til andre

Når I har forbedret naturen omkring skolen, skal I fortælle andre om det.

Det er et meget stort arbejde, I har gjort, så derfor er det vigtigt, at I skriver dagbog og tager notater, mens I arbejder. Så er det meget nemt at huske, hvad I har lavet undervejs.

Fortæl aviser, radio og TV, hvad I har lavet og bed dem om at komme og se det.

Nogle i klassen skal kunne guide og fortælle om det arbejde, som I har udført.

Tal med dine forældre

Hvordan har naturen det der hjemme? Har I en have?

Hvilke dyr lever i haven? Har insekterne det godt, eller bliver der sprøjtet?

Hvilke planter er der? Hvordan ser bedene ud? Er jorden helt bar eller er den dækket af planter, blade og grene?

Hvordan har fuglene det? Hvor kan de finde skjul til reder? Hvor kan de finde noget at æde?

Det er ikke alle, som har en have. Hvordan kan I lave et lille stykke natur, selv om I ikke har nogen have?

Tal med dine forældre om, hvad I kan gøre for at forbedre naturen der hjemme.

Hvem vil I fortælle om jeres arbejde?

- I skal fortælle de andre elever på skolen om jeres arbejde.
- I kan også invitere forældre, naboer og andre, som har hjulpet til.
- Aviser, radio og TV kan også inviteres.

Hvordan har I tænkt jer at fortælle andre om jeres arbejde?

I kan for eksempel lave en *temadag*, hvor I inviterer en masse mennesker til at se, hvad I har lavet. I kan tage på en lille *vandretur* i jeres natur.

I kan også lave en *udstilling af fotos* eller *vide*, som I har optaget under arbejdet.

Måske kan I lave et *hørspil*, nogle *sketches* eller et *drama*, om de oplevelser og problemer, som I har mødt, mens I har forbedret naturen.

I kan lave en *radioudsendelse* over skolens højtalere.

I kan invitere nogle mennesker til at *diskutere*, hvad god og dårlig natur er. Det kunne være folk fra kommunen, elever, lærere, forældre eller andre, som har med natur at gøre. I en *rapport* kan I fortælle andre om jeres arbejde. Rapporten kan gemmes i mange år, så andre elever på skolen kan se, hvad I har gjort for at forbedre naturen.

I kan udgive en *avis* en gang om ugen/måned.

I kan lave et *marked*, hvor I sælger jeres høst.

Kim Conrad Petersen:
Hit med naturen!
Elevhæfte

Serie: Grønt Flag – Grøn Skole
Tema: Naturen i skolen
Tegner: Bryan d'Emil
Redaktør: Troels Gollander
Forlagsredaktør: Tom Døllner
Layout: Torben Wilhelmsen
Produktion: Geografforlaget
Tryk: Handy-Print A/S, Skive
Printed in Denmark

© Grønt Flag – Grøn Skole
og Kim Conrad Petersen

1. udgave, 1. oplag, 1999

ISBN: 87-7764-021-7

Kampagnen er en del af det europæiske Eco-Schools projekt. Den udføres i et samarbejde mellem Geografforbundet, Friluftsrådet og Biologforbundet.

Materialet er udgivet med støtte fra Tips- og Lottomidler til friluftslivet.

I forbindelse med Grønt Flag Grøn Skole er der også udgivet materiale til temaerne: Vand, Energi og Affald.

Sekretariat:
Friluftsrådet
Scandiagade 13
2450 København SV
Telefon: 33 79 00 79
Fax: 33 79 01 79
E-mail: fr@friluftsradet.dk

Bestilling:
Geografforlaget
Fruehøjvej 43
5464 Brenderup
Telefon: 63 44 16 83
Fax: 63 44 16 97
go@geografforlaget.dk
www.geografforlaget.dk

